

Flaggdags-haldið 1991

Sosialurin prentar her við røðuna, sum Eyðun Andreasen, fólkaliðsfrøðingur, helt á Vaglinum í Havn.

Vit eru komin saman at hátíðarhalda flagg okkara — Merkið — tjóðarmerki feroyinga. Eitt flagg í okkara tíð hevur ein bókskap, tað sigur frá einum fólkahópi, ið metir seg sjálvan sum eina tjóð, øðrvisi enn aðrar tjóðir, sum hevur eyðkenni, aðrar tjóðir ikki hava, og sum hevur eitt ávíst øki á jørðini at vera á: Tjóðin eigur eitt landaøki.

Úr søguligum sjónarhorni hevur flaggið ikki leingi havt júst henda týðningin at umboða eina tjóð, sum eigur eitt land, av tí grund, at ognarrættur hjá eini tjóð til eitt ávíst landaøki er ikki gamal. Tá ið borgararnir í Paris fyrri tveihundrað og tveimum árum síðan reistust til eina blóðuga byltning við sínum trilitta merki á odda, var tað fyrri at vinna rættindi til at liva í frælsi og slita aldagamlar leinkjur av herðunum. Ognarrætt til landið hugsaðu teir ikki mest um, tí landið var privat ogn hjá teimum báðum yvirstættunum — kirkjunum og aðalinum. Teir bardust fyrri rætti til at vera menniskju, har teir búðu, hvør tað so var, ið átti landið. Men í kjalarvørrinum á hesi byltningini kom tjóðskaparhugsanin

og tjóðskaparromantikkin, ið setti navn á tað, at ein fólkahópur kundi vera ein tjóð við serstøkum eyðkennum í mun til aðrar tjóðir, og har meira var sum bant hópin saman enn sum skildi sundur. Soga, mál og mentan eru eyðkenni, ið oftast verða tikin fram sum tjóðareyðkenni á okkara leiðum, hóast veruleikin er tann, at nógvar tjóðir tosa sama mál, og nógvar tjóðir tosa fleiri mál innan egin landamærk. Søguligar og politiskar tilvildir eru oftani grundarlag undir heimsins tjóðum í dag enn so mangt annað.

Tjóðskaparkensla og tjóðskaparrørsla hevur øllum vitandi verið ein tann sterkasti mátturin í politisku og søguligu gongdini í heiminum í okkara tíðarbili. Strev fyrri tjóðarfrælsi hevur sett sín dam á okkara tíð, og hevur ikki einans verið grundað á skiftandi kenslur, men hevur sum politisk megi verið mett sum ein fortreyt fyrri at røkka á tað mál, ið allur politikkur í endanum sigur seg hava, at skapa frið í heiminum og skapa rúmar ræsur hjá tí einstaka at kunna liva eitt frælst liv við sínum áhugamálum, uttan mun til trúgv, huðarlit og per-

sónlig lívsvirði.

Eg var staddur í Írlandi á tjóðardegi teirra — St. Patrick's day — í ár, og gav mær far um, at umframt írskja flaggið, ið eyðvitað veitraði allastaðni, var iðuliga flaggað við amerikanskum flaggi. Tað er ikki lægt, so nógvir írar, ið buggva í Amerika, og sum koma heim til Írlands at halda tjóðardagin, tí teir rokna seg framvegis sum írar, hóast teir í fleiri ættarlið hava búð í Amerika. Men so gav eg mær far um eitt afturat, og tað var at allastaðni veitraði EF-flaggið, serliga á almennum stóðum, tí Írland er jú limur í EF. Og so kann vera spurt, um tað veruliga er so, at tann sterki máttur, ið hevur ligið í tjóðskaparrørslni í okkara tíðarbili, nú viknar í týðningi og í hugaheimi fólks.

Til fyrri stuttum tóktist hetta at vera so, men nú vit siggja sovjettsamveldið vikna, siggja vit, at alt tað av tjóðskaparkenslum, ið var kvælt eftir kollveltingina í 1917, hevur livað har alla tíðina, og kemur undan kavi aftur nú máttmikið, krevjandi og sárt, og setir dagskránni fyrri politisku gongdini eystanfyri. Og tað ikki við mykingum.

Í tí gomlu rómversku gudalærni var ein gudur, ið nevndist Janus, ið verður avmyndaður við tveimum andlitum, oftani einum fyrri framan og einum fyrri aftan. Hann var gudur fyrri durinum — fyrri inngongd og útgongd, og so var hann eini gudur fyrri degi og nátt, fyrri ljósi og myrkri. Í seinni tíð hevur gudurin Janus við teimum báðum andlitum verið nýttur sum mynd fyrri góðum og ringum í senn. Á sama hátt sum hitt tveggjaða svorðið, ið sker báðar vegir, og er vandamikið at takast við.

Eitt slíkt Janusandlit hevur eisini tjóðskaparrørslan. Hon hevur í okkara tíð verið mett sum treytin fyrri friði og frælsi, men er samstundis orsök in til ófrið og ófrælsi, til undirkygan, kriggi og neyð.

Í Føroyum og í Norðurlondum yvirhøvur hava vit av søguligum grundum serligan áhuga og serligan samhuga fyrri teimum trimum, smáu kúgaðu baltisku londunum, ið nú aftur stiga fram við sínum rættvísu frælsisstriði. Hjá okkum er tað ein gleði at siggja baltar í kravgongum í gotunum móti russisku yvirveldini og við

einum rættvísu og rimligum kravi um at fáa russar burtur. Men hava vit í hesum givið okkum far um tey skeltini í hesum somu kravgongum, ið krevja polakkar, ið buggva har, út úr Baltikum? Polakkar hava í øldir búð her, og hava sanniliga ikki undirkygað fólkið har. Men teir eru annarleiðis, teir hoyra ikki til ta reinu tjóðina, so út við teimum.

Hetta er kanska bara ein óunniligu iðukálvur í heildini, men hvat so við georgiarum, ið vit halda fara eitt rættvíst strið um sjálvræði frá sovjettsku yvirveldini. Hvat so við minnilutunum í Georgia, ið verða myrdir og undirkygaðir í sínum tjóðskaparstriði av hesum somu georgiarum? Og tey miasiatisku lýðveldini, ið myrða og sorla frá hond grannar sínar, alt av tjóðskaparligum orsökum?

Irakar týna kurdar, og sleppa at gera tað, hóast Irak ikki slapp at taka Kuwait. Tjóðskaparrætturin er enn ikki víðurkendur á altjóða stóði, tí sleppa kurdar at verða týndir í friði, hóast amerikanski

forsetin heitir á teir um at taka til vápn imóti Saddam Hussein. Teir skuldu fáa hjálp.

Janus andlitíð er eitt eyðkenni fyrri tjóðskaparstrið og hevur altíð verið tað.

Hjá okkum feroyingum er stóðan tibetur so greið. Vit hava ikki mark til annað land, og onki annað fólk krevur rætt at buggva her. Vit hava felgas søguliga lagnu, hava ikki verið taðað sundur nakrantíð av politiskum ella øðrum orsökum, og hóast mál okkara er ógvuliga nær skylt við grannamál okkara, so er í okkara tíð ongín ivi um, hvat feroyskt mál er, og at ongín onnur tjóð tosar okkara feroyska mál. Vit sum buggva her eru ikki í va um, at vit eru feroingar, og at hetta er okkara heimstað. Og politiskt er stóðan tann í okkara tíð, at tá vit vilja hava fullt politiskt frælsi, so fáa vit tað.

Okkurt gleis hoyrist av og á ein danir í Føroyum, at teir ikki duga feroyskt. Her er talan um einstaklingar, ið vitja okkum, og ikki tjóðir, ið koma inn á okkum, og eg haldi vit skulu vera fegin um einstaklingarnar, ið koma henda vegin. Lurta eftir teimum, læra av teimum, viðka sjónarringin, taka imóti teimum, sum vit vilja vera móttikin í øðrum londum, virðiliga og við sóma. At onkur í eini krambúð ikki skilir feroyskt, kann einans vera ein tvørleiki hjá tí, ið eigur handlin, onki annað.

Verri er tað, tá fávitska og trongskygni fáa fótin fyrri seg, og eg ógvist tá eg hoyri álvarsfólk tosa um heimarætt, ið skal vera blóðbundin, so teir feroingar, ið ikki eru so hepnir at vera føddir her, skulu fáa framerki í pass sitt, tá tað verður veruleiki, sum annan floks borgarar uttan heimarætt. Í Týsklandi fingur jøðarnir bókstavin J í passíð í Hitler tíðini. Hetta verður sagt av folki, ið hevur ávirkan og vald í samfelagnum. Slík tala er rusk, ið eigur at koyrast sama veg sum alt annað rusk, men vit siggja meira enn so Janusandlitíð her hjá okkum — einahelst hjá summum, ið tosa harðast um tjóðskap. Hetta sagt, tibetur, uttan sammeting við ræðuleikarnar eg havi nevnt.

Enn er tað so, at vit øll kennast við flaggið, øll vit, ið eru feroingar, øll vit, sum búleikast her. Tað ber til at fylkjast um alt tað nógva, sum savnar okkum, tað ber til at víðurkenna, at vit eru feroingar, at vit vilja vera feroingar, og so kunnu vit lata hitt fara aftur við borðinum, alt tað sum skilir og vil skilja sundur henda grundleggjandi veruleikan.

